

STRATEGIJA ZDRUŽENIH NARODOV »ZA VARNEJŠI SVET V 21. STOLETJU: ZMANJŠANJE TVEGANJ IN NESREČ«*

Uvod

Nevarnosti in nesreče so neizogibne in vseh tveganj ni mogoče odstraniti; so pa na voljo številni tehnični ukrepi, tradicionalni načini ravnanja in splošno znane izkušnje, ki lahko zmanjšajo obseg in resnost posledic nesreč za gospodarstvo in družbo kot celoto. Nevarnosti nesreč in ukrepanje, ko se zgodijo, so vsakdanji del našega življenja z naravo in se jim ne moremo izogniti, lahko pa spremenimo svoje ravnanje in odnos do njih. Ali kot je dejal generalni sekretar Združenih narodov: »Nujno se moramo preusmeriti zgolj od odzivanja na nesreče h kulturi preventivnega delovanja. Preventivno ravnanje in delovanje nista le bolj humana kot odzivanje, tudi cenejša sta. Nikakor ne smemo pozabiti, da je preventiva naša moralna obveznost, ki ni nič manjša od naše moralne zavezanosti preprečevati vojne.«

Vizija

Omogočiti je treba, da bi vse skupnosti postale varnejše, bolj odporne na vplive naravnih, tehničnih in okoljskih nevarnosti oz. manj podvržene posledicam nesreč. Skupnosti moramo zato krepiti v vsej njihovi celovitosti, socialni in gospodarski, da bi zmanjšali možen vpliv raznovrstnih, zapletenih in med seboj povezanih vplivov, ki jih lahko imajo nesreče na sodobne družbe.

Narediti je treba korak naprej od varovanja pred nesrečami in reševanja k celovitemu upravljanju z nesrečami (kriznemu upravljanju) z vključevanjem preventive v celovit, uravnotežen in skladen razvoj skupnosti.

Cilji

- Povečati je treba zavedanje javnosti o možnih nesrečah in nevarnostih, ki jih naravne, tehnološke in okoljske nesreče lahko predstavljajo za sodobno družbo.
- Zagotoviti je treba, da bodo organi javne uprave zmanjševanje možnosti za nastanek nesreč in njihovih posledic za ljudi in njihovo življenjsko okolje ter za družbeno in gospodarsko infrastrukturo in okoljske vire vzeli za svoje poslanstvo.
- Da bodo naše skupnosti bolj odporne na nesreče in njihove posledice, in s tem bolj varne, je treba k sodelovanju pritegniti javnost. Spodbujati je treba sodelovanje, medsebojno pomoč, nastajanje povezav med ljudmi, v organizacijah in med njimi na vseh ravneh, da bo njihovo delovanje usmerjeno v zmanjševanje tveganj.
- Zmanjšati je treba družbene in gospodarske izgube zaradi nesreč in kot merilo uporabiti na primer bruto domači proizvod.

Naloge

- Spodbujati raziskovanje in praktično uporabo izsledkov, zagotavljati znanje in informacije, prenašati izkušnje, graditi zmogljivosti in zagotavljati vire za zmanjšanje ali preprečevanje hudih in ponavljajočih se posledic nesreč, zlasti za tiste ljudi, ki so najbolj ranljivi.

- Povečevati možnosti organizacij in multidisciplinarnega sodelovanja, s katerim bi spodbujali znanstveno in tehnično sodelovanje v postopkih odločanja o javnih zadevah v zvezi s preprečevanjem nevarnosti in tveganj za nastanek nesreč.
- Razvijati dejavnejše povezave med upravljanjem naravnih virov in načini zmanjševanja tveganja.
- Oblikovati globalno skupnost, ki je pripravljena delovati preventivno; preprečevanje nesreč in zmanjševanje tveganj postaviti kot splošno vrednoto.
- Povezovati zadeve na področju preventivnega delovanja, preprečevanja nesreč in zmanjševanja tveganj z gospodarsko konkurenčnostjo, da bi se okrepile možnosti za širše in boljše gospodarsko sodelovanje.
- Pripraviti celovite ocene ogroženosti naših skupnosti in jih upoštevati pri pripravi razvojnih načrtov.
- Razviti in uporabljati strategije za zmanjševanje tveganj in ukrepov za ublažitev posledic, vključno z operativnimi dogovori in sredstvi za preprečevanje nesreč na vseh ravneh družbe.
- Poiskati in določiti organe, ustanove, strokovnjake s širokim razponom znanja ter mnenjske voditelje v skupnosti in vzpodbujati njihovo medsebojno povezanost za razvoj preventivnega delovanja, preprečevanja nesreč in zmanjševanja tveganj v skupnosti.
- Vzpostaviti sisteme za spremljanje nevarnosti in sisteme za zgodnje obveščanje kot dveh med seboj povezanih funkcij, pri čemer je treba posebno pozornost nameniti naraščajočim nevarnostim s planetarnimi posledicami, kot so tiste, ki so povezane s spreminjanjem podnebja.
- Razviti celovite in stalno potekajoče programe obveščanja javnosti ter institucionalizirane izobraževalne programe, ki bodo obravnavali možne nesreče in njihove učinke, načine obvladovanja tveganj in dejavnosti za preprečevanje nesreč ter bodo namenjeni vsem starostnim skupinam.
- Določiti mednarodne in strokovno usklajene in sprejete standarde in metode za analiziranje in predstavljanje socialnoekonomskih učinkov nesreč na družbe.
- Poiskati nove mehanizme za financiranje stalnih, nepretrganih dejavnosti za zmanjševanje tveganj in preprečevanje nesreč.

Uresničevanje nalog

- Pregledati in presoditi tiste funkcije države, ki so potrebne za celovito in integrirano nacionalno strategijo priprav in soočanja z nesrečami.
- Pripraviti dinamične analize o danostih za nastanek nesreč in verjetnosti za njihov nastanek, o ranljivosti in ogroženosti, pri čemer je treba še zlasti upoštevati demografske vidike, rast mest in medsebojni vpliv in povezanost odnosov med naravnimi, tehnološkimi in okoljskimi dejavniki.

* Članek je prevod besedila »Strategy for a Safer World in the 21st Century: Disaster and Risk Reduction«, ki so ga pripravili Združeni narodi. Besedilo je bilo objavljeno na programskem forumu mednarodne akcije oz. desetletja za zmanjšanje naravnih nesreč (IDNDR – International Decade for Natural Disaster Reduction) julija 1999 v Ženevi. Prevod je pripravila Prevajalsko-lektorska služba Vlade Republike Slovenije, besedilo pa uredila Milena Dobnik Jeraj, Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje, Kardeljeva ploščad 21, Ljubljana.

- Vzpostaviti, ali če je že vzpostavljeno, krepiti lokalno, regionalno, državno in mednarodno sodelovanje, ki lahko poveča zmogljivosti in prizadevanja za preprečevanje nesreč in zmanjševanje tveganj.
- Uvesti usklajevalne mehanizme na vseh ravneh pristojnosti, ki bodo zvišali raven medsebojne povezanosti in učinkovitosti strategij za preprečevanje nesreč in zmanjševanje tveganj.
- Povečevati pomen znanja in spodbujati njegov prenos med partnerji v skupnostih in med državami s posebno pozornostjo do držav, ki so tveganjem najbolj izpostavljene.
- Vzpostaviti globalne, državne, regionalne in lokalne izmenjave informacij, sredstev in zmogljivosti ali spletnih strani, ki so namenjene celovitemu soočanju z nesrečami in so protokoli za lažje izvajanje izmenjav medsebojno povezane z dogovorjenimi komunikacijskimi standardi.
- Tesneje sodelovati pri prizadevanjih za celovito soočanje z nesrečami z uresničevanjem Agende 21, da bi dosegli sinergetičen učinek z mesebojnim dopolnjevanjem rešitev na področju okoljskih vprašanj in vprašanj celovitega, usklajenega in trajnega razvoja.
- Osredotočiti dolgoročne strategije za zmanjševanje ranljivosti na tako občutljiva okolja, kot so urbani konglomerati in vele mesta.
- Celovito pristopiti k načrtovanju ustrezne rabe prostora in razviti prilagojene urbanistične prostorske načrte, ki bodo ustrezali območjem, izpostavljenim tveganjem za nastanek nesreč.
- Razviti in uporabljati standardne oblike statističnega spremljanja dejavnikov tveganj, pojavov nesreč in njihovih posledic, da bi tako dosegli medsebojno primerljivost podatkov.
- Spremljati dosežke prizadevanj za zmanjševanje tveganj, možnosti za nastanek nesreč in preventivnega zmanjševanja možnih posledic na vseh ravneh.

- Preučiti možnosti, ustreznost in učinkovitost posebnih nadomestnih oblik financiranja in dodeljevanja sredstev, ki lahko zagotavljajo stalno zavezanost celovitim strategijam zmanjševanja tveganj in preventivni omilitvi njihovih posledic.

Organi, odgovorni za izvajanje nalog

Največjo odgovornost za varnost državljanov pred nesrečami imajo vlade. Lokalne skupnosti in tisti deli civilne družbe, ki so najbolj izpostavljeni nevarnostim, pa so glavni pobudniki ukrepov za preprečevanje tveganj in nesreč. Delovati morajo povezano, kot partnerji, in skupaj sprejemati potrebne spodbude in zagotavljati podporo uresničevanju svoje vizije varstva pred nesrečami.

Lokalno, regijsko in mednarodno sodelovanje so temeljnega pomena, še zlasti pri širjenju in izmenjavi izkušenj, informacij, znanstvenih spoznanj in tehničnih rešitev ter pri stalnem poudarjanju, zagovarjanju in usklajevanju strategij, ki lahko pripomorejo k razvoju in krepitvi zmogljivosti držav za soočanje z nesrečami. Sistem Združenih narodov ima v skladu s svojo univerzalno naravo, interdisciplinarnim in širokim delovnim področjem ter v skladu s svojo vlogo foruma za svetovni dialog vodilno vlogo pri zmanjševanju globalnih tveganj in nesreč. Moral bi se lotevati vprašanj tveganj po vsem svetu, zagotoviti medsebojno povezanost med humanitarno pomočjo, preprečevanjem nesreč in celovitim razvojem ter spodbujati sodelovanje med državami.

Spremljanje in preverjanje izvajanja nalog

Strategijo »Za varnejši svet v 21. stoletju: zmanjševanje tveganj in nesreč« bi morala skrbno spremljati celotna skupnost, ki se ukvarja z zmanjševanjem tveganj in nesreč, vse udeležene strani pa naj bi po petih letih njenega izvajanja strategije pregledale napredek in dosežke v svetu.